

Студент 4 курсу
факультету обліку та аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Анотація. Досліджено критерії ефективності використання трудових ресурсів на мікрорівні. Систематизовано показники оцінки ефективного використання персоналу на сільськогосподарських підприємствах на мікрорівні.

Аннотация. Исследованы критерии эффективности использования трудовых ресурсов на микроуровне. Систематизированы показатели оценки эффективного использования персонала на сельскохозяйственных предприятиях на микроуровне.

Annotation. Criteria of the use of labor resources efficiency at the micro level are investigated. Indicators for assessing a personnel effective use in agricultural enterprises at the micro level are systematisated.

Ключові слова: трудові ресурси, продуктивність праці, фонд оплати праці, продуктивність праці.

Існування різних організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств, а саме господарських товариств, приватних (фермерських) господарств, сільськогосподарських виробничих кооперативів та інших підприємницьких структур зумовлюють необхідність дослідження особливостей їх функціонування й розвитку, впливу інституційних змін на рівень і масштаби використання виробничого потенціалу та ефективність господарювання.

На сучасному етапі актуальними залишаються дослідження питань оцінки використання виробничого потенціалу та виявлення закономірностей впливу організаційних змін в аграрній сфері на його ефективність, що й зумовило доцільність дослідження даної проблеми.

Становлення організаційних форм підприємництва на ринкових засадах, принципи їх побудови та шляхи подальшого розвитку ґрунтовно досліджені в наукових працях Маліка М. Й., Зіновчука В. В., Месель-Веселяка В. Я., Пуліми В. А., Россохи В. В. [1]. Однак ще залишаються недостатньо дослідженими питання вивчення й оцінки факторів, які обумовлюють рівень ефективності сільськогосподарського виробництва.

Метою даної статті є вивчення проблеми трудових ресурсів сільського господарства та їх ефективного використання в умовах ринкової економіки.

В науковій літературі є велика кількість трактувань сутності терміну "трудові ресурси" (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування терміну "трудові ресурси"

Автор	Визначення
Васильченко В. С. [1, с. 150]	Особливий та надзвичайно важливий вид економічних ресурсів, оцінка якого визначається чисельністю працівників, що мають певні професійні навички, знання, які можуть використовувати у трудовому процесі та служити вихідною інформаційною базою для планування й аналізу
Грішнова О. А. [2, с. 97]	Частина працездатного населення, яка володіє фізичними і розумовими здібностями і знаннями, необхідними для здійснення корисної діяльності
А. Кудінова [3, с. 146]	Частина працездатного населення, як зайнятого у суспільному виробництві, так і того, що знаходиться в резерві, кількісні і демографічні межі якого залежать від суспільної форми виробництва і рівня розвитку продуктивних сил
Мельник Т. Г. [4, с. 146]	Працездатна частина населення, яка має фізичний розвиток, розумові здібності, знання, які необхідні для роботи в народному господарстві
Линенко А. В. [5, с. 85]	Частина населення країни, що за своїми розумовими здібностями, фізичним розвитком і знаннями здатна працювати в народному господарстві

Виходячи з вищесказаного, до трудових ресурсів належить все працездатне населення, зайняте незалежно від віку у сферах суспільного господарства та індивідуальної трудової діяльності. Робоча сила визначає соціальну природу суспільства, що реально функціонує в процесі виробництва (це є основною частиною трудових ресурсів), а решта – потенціальна робоча сила, яка може брати участь у виробництві продуктів і виконанні послуг.

Критеріями ефективності використання трудових ресурсів в країні, в окремому регіоні, території і галузі відносять:

- 1) підвищення (зниження) рівня і темпів продуктивності праці;
- 2) динаміку основних параметрів зайнятості і безробіття;
- 3) соціальний аспект ефективності використання трудового потенціалу;
- 4) трудовий потенціал у системі показників розвитку економіки країни.

Інформація оперативної і бухгалтерської звітності, дані табельного обліку, первинних документів, матеріали хронометражу і фотографій робочого дня, позаоблікові матеріали (протоколи виробничих нарад, документи бюро економічного аналізу тощо) активно використовуються для оцінки трудових ресурсів.

На етапі визначення кількісно-якісної характеристики трудових ресурсів оцінюють чисельність і склад осіб, які здатні і готові працювати. Статистичний показник є найбільш придатним, тому що відображає економічну активність населення, тобто ту частину населення, яка протягом досліджуваного періоду забезпечує пропозицію робочої сили для виробництва товарів і надання послуг.

Надзвичайно важливою є ефективна оцінка кількісно-якісних параметрів трудового потенціалу, у процесі функціонування і розвитку як окремого підприємства, так і економіки в цілому, тому що від цього залежать можливості використання виробничих, природних ресурсів, матеріально-технічної бази та обсягу виробництва суспільного продукту. Необхідно наголосити, що трудовий потенціал є достатньо мінливою величиною, тому необхідно аналізувати чисельність та склад працівників підприємства (населення) в динаміці, щоб заздалегідь виявляти негативні тенденції і своєчасно змінювати умови, що їх породжують.

Для аналізу ефективного використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств на мікрорівні використовують показники, наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Показники аналізу ефективності формування та використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств на мікрорівні

Група показників	Назва показників	Розрахунок	Призначення
Фонд робочого часу	Фонд робочого часу	$ФРЧ = Ч \times Д \times \bar{T}$ де ФРЧ – фонд робочого часу; Ч – чисельність робітників; Д – кількість днів, відпрацьованих робітником у середньому за досліджуваний період; $\bar{T}$ – середня тривалість робочого дня	Факторний аналіз ФРЧ дозволяє виявити внутрішньо-змінні і цілодобові витрати робочого часу
	Продуктивність праці	$П = \frac{ВП}{Ч_{сс}}$ ВП = обсяг валової продукції; Ч _{сс} = середньо-списковий склад промислового виробничого персоналу	Показник продуктивності праці в аграрній сфері носять нестабільний характер
	Коефіцієнт використання робочого часу	$К = \frac{Кл-д}{ФРЧ}$ де Кл-д – фактична кількість відпрацьованих постійними працівниками люд.-дн. (л-годин); ФРЧ – нормативно-можливий ФРЧ	Про раціональне використання ТР свідчить наближення значення коефіцієнту до одиниці
Плинність кадрів	Коефіцієнт обороту з прийняття	$Кп = \frac{К}{N} \times 100$ де К – кількість прийнятих одиниць; N – середньооблікова чисельність працівників	Припустима межа значень Кп має знаходитися у діапазоні 5 – 7 %. Якщо на підприємстві спостерігається рівень плинності кадрів менше 5 %, то відбувається негативний процес старіння персоналу. Якщо більше 7 %, то результатом такого стану буде дестабілізація клімату колективу, наслідками чого є зниження продуктивності й ефективності праці
	Коефіцієнт обороту зі звільнення	$Кз = \frac{З}{N} \times 100$ де З – кількість звільнених працівників; N – середньооблікова чисельність працівників	
	Загальний коефіцієнт обороту	$К = Кп + Кз$	

Здійснення аналізу за вищезгаданими показниками допомагає виявити конкретні причини і можливі шляхи вирішення проблем ефективності використання трудових ресурсів у сільському господарстві.

Таким чином, оцінка використання трудових ресурсів дозволяє виявити недоліки у їх роботі, причини та внутрішні резерви економії трудовитрат і підвищення ефективності використання кадрів завдяки їх раціональному розміщенню, повнішого завантаження і використання відповідно з набутою професією, спеціальністю і кваліфікацією.

Науковим результатом даного дослідження є систематизація показників оцінки ефективності використання персоналу сільськогосподарських підприємств на мікрорівні, а перспективою подальших наукових досліджень – використання для аналізу економіко-математичних методів.

Література: 1. Васильченко В. С. Управління трудовим потенціалом : навч. посібн. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, Л. П. Керб. – К. : КНЕУ – 2009. – 403 с. 2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудова відносина : підручник / А. О. Грішнова. – К. : Знання. – 2010. – 535 с. 3. Кудінова А. Аналіз продуктивності праці / А. Кудінова, Д. Верба // Довідник економіста. – 2009. – № 6. – С. 79–88. 4. Мельник Т. Г. Ефективність праці: методи вимірювання продуктивності праці та її оплати / Т. Г. Мельник // Теоретичні та прикладні питання економіки : збірник наукових праць. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет". – 2005. – Вип. 7. – С. 291–296. 5. Линенко А. В. Сутність й аналіз трудового потенціалу підприємства за показниками ефективності його використання / А. В. Линенко, О. Л. Шевченко // Держава та регіони. – Серія : Економіка та підприємництво. – 2008. – № 4. – С. 111–116.